

SATA VUOTTA AMMATTIOPETUKSEMME VAIHEITA.

E. O. Stenij.

Maamme ammatillisen ja teknillisen opetuksen historia ulottuu täsmälleen sata vuotta taaksepäin. Vuonna 1835 toukokuun 20 päivänä, annettiin »asetus manufakturi- eli fabriikki-hallituksen ja konstikoulun asettamisesta Suomen-maahan».

Asetuksen ruotsinkielisestä tekstistä selviää, että sillä tarkoitettiin jonkinlaista teknillistä opistoa tehtailijoita ja käsityöläisiä (mestareita) varten, eikä varsinaista ammattikoulua sanan nykyaikaisessa merkityksessä. Tätä ennen ei siis maassamme ollut minkäänlaista teollista ammattiopetusta, vaan täytyi kaikkien, kisällistä tehtailijaan asti, hankkia ammattisivistyksensä palveluksella toisten liikkeissä ja työpajoissa. Tunneimmehan elämäkertakirjallisuudesta, miten nuorukaiset ammattia oppiakseen ensin työskentelivät oppipoikina suorittaen kisällinäytteen, ja sen jälkeen työskentelivät vuosikausia kisällinä, kierrellen eri työpaikoissa jopa ulkomaita myöten, ennen kuin suorittivat mestarinäytteen, ja saivat oikeuden pitää omaa käsityö- tai tehdasliikettä. Mutta mitään teoreettisia opintoja ei näihin tutkintoihin oltu tarvittu, ellei siksi sanota sitä alkeellista lukemisen, kirjoituksen, laskennon ja kristinopin taitoa, mitä kaupunkien koulut levittivät ja minkä katsottiin porvareille kuuluvan.

Samalla asetuksella asetettiin myös »manufaktuurihallitus» eli teollisuushallitus, joka sai tehtäväkseen suunnitella ja järjestää tuon »konstikoulun» ja muutenkin valvoa ja edistää maan käsityö- ja teollisuuselämää. Tämä teollisuushallitus saikin valmiiksi suunnitelmansa 22. VI. 1836, jonka mukaan

opistoon piti tulla kaksi osastoa, mekaninen työpajoineen, ja kemiallinen laboratorioineen. Kustannusarvio nousi noin 20 000 ruplaan beo, jonka lisäksi perushankintoihin laskettiin kertakaikkiaan tarvittavan 7 000 ruplaa beo. Sen jälkeen sai teollisuushallitus tehtäväkseen laatia täydellisen ohjesäännön ja menosäännön opistolle, mitkä valmistuivat 26. IV. 1837.

Kun asia senaatissa oli lopullisesti ratkaistavana, pidettiin sitä ennenaikaisesti alkuunpantuna ja päätettiin 19. I. 1842, että opiston perustaminen saisi jäädä siksi kunnes muuttuneet olosuhteet tekisivät sen tarpeelliseksi.

Samana päivänä annetulla asetuksella määrättiin, että kaupunkeihin, pienimpiä lukuunottamatta, oli perustettava ns. sunnuntaikouluja, »että hantverkin oppipojat ja kisällit saakoot tilaisuutta Kristellisyuden niin myös kirjoitus- ja räknäys-konstin oppimiseen». Samassa asetuksessa säädettiin, ettei 1. I. 1845 jälkeen saa päästää kisälliksi ketään, jolla ei ole näissä aineissa riittävää taitoa. Saman päivän jälkeen ei erinäisissä ammateissa kisälli saanut päästä mestariksi, ellei hän muiden taitojen lisäksi osannut tehdä ammatissa tarvittavia piirustuksia, ja tätä varten täytyi suurempien kaupunkien koulujen oppiaineena olla piirustus; pienemmille kaupungeille myönnettiin oikeus kustantaa piirustuksenopetus kouluissaan jos tahtoivat. Vuodesta 1848 ulotettiin määräys piirustuksista koskemaan vielä useampia ammatteja.

Nämä koulut toimivat, kuten nimikin sanoo, sunnuntaisin, ja niiden tarkoituksena oli alkeellisimman opetuksen antaminen mestarien palveluksessa työskenteleville oppilaille ja kisälleille.

Pian tuli kuitenkin aika, jolloin olosuhteet tekivät korkeamman teknillisen opetuksen tarpeelliseksi. Kenraalikuvernööri tiedusteli asiaa senaatilta, tämä taas teollisuushallitukselta, joka antoi asiasta lausuntonsa. Niin annettiin asetus 9. VI. 1847, jolla määrättiin perustettavaksi kolme teknillistä realkoulua Helsinkiin, Turkuun ja Vaasaan, joissa nuorukaiset,

jotka halusivat antautua teollisuuden palvelukseen, saivat tarpeellista opetusta. Pääsyvaatimukset olivat vaatimattomat: sujuva sisäluku, auttava kirjoitustaito ja katekismuksen pääkappaleet, ja oppilaiden tuli olla 12 vuotta täyttäneitä. Opetusaineet olivat osaksi yleissivistyksellisiä, osaksi teknillisiä ja koulut olivat nelivuotisia.

Käydessään ensi kertaa maassamme vuonna 1856 keisari Aleksanteri II kehoitti senaattia ehdottamaan toimenpiteitä maan kulkuneuvojen ja teollisuuden edistämiseksi. Senaatin käskystä teollisuushallitus kutsui 11 henkilöä valiokuntaan, joka tammikuussa 1857 antoi laajan mietinnön. Siinä ehdotettiin teknologisen opiston ja uusien teknillisten realkoulujen perustamista, ja entisten ohjelmien uudistamista, siis koko silloisen teknillisen opetuksen uudelleen järjestämistä, alemman ammattiopetuksen kuitenkin jäädessä ennalleen, vaatimattomalle tasolle.

Joulukuun 29. p:nä 1858 annettiin sitten uusi asetus, jolla koko silloinen ammatillinen ja teknillinen opetus järjestettiin uudelleen, mutta uudet teknilliset realkoulut ja teknologinen opisto jäivät perustamatta. Kenties vaikutti siihen osaltaan sekin, että itse J. W. Snellman niitä vastusti, silloisissa oloissa kylläkin pätevillä perusteilla, ettei nim. sellaisia kouluja tarvittu niin kauan kun ei maassa ollut teollisuutta, joka olisi tarvinnut niiden kasvattamia tekniikkoja.

Tällä asetuksella muodostettiin sunnuntaikoulut kaksiluokkaisiksi ja niiden jatkoksi määrättiin perustettavaksi ns. iltakouluja. Sunnuntaikoulut olivat tarkoitetut antamaan ammattioppilaille kisälliksi pääsyä varten tarvittavat tiedot ja ne toimivat sunnuntaisin. Iltakoulujen tuli antaa mestareiksi pyrkiville kisälleille välttämättömiä tietoja ja ne toimivat sunnuntai-iltana ja kolmena tai neljänä arki-iltana viikossa. Mestariksipääsyn aikaa lyhenneltiin tuntuvasti iltakoulun käyneiltä kisälleiltä.

Teknillisten realkoulujen ohjelmaa parannettiin ja pääsyvaatimuksia lisättiin varsinkin Helsingin koulussa.

Tämä asetus erotti varsinaisen ammattiopetuksen ja tek-

nillisen opetuksen toisistaan, ja tämän jälkeen kehitettiin kumpiakin omaan suuntaansa, toisistaan riippumatta.

Varsinaisen teknillisen opetuksen kehityksestä tulkoon tässä mainituksi ainoastaan lyhyt yhteenveto. Helsingin teknillinen realikoulu muutettiin Polyteknilliseksi kouluksi 1872, tämä Polyteknilliseksi Opistoksi 1879, joka vuorostaan muutettiin Teknilliseksi Korkeakouluksi 1908. Asetuksella v:lta 1885 perustettiin maamme teollisuuskoulut, nimittäin Tampereen, Kuopion ja Viipurin, sekä muutettiin Turun ja Vaasan teknilliset realikoulut teollisuuskouluiksi, ja muodostettiin Taideyhdistyksen v:sta 1881 ylläpitämä koneenkäyttäjä-, työnjohtaja- ja rakennusmestarikoulu Helsingin teollisuuskouluksi. Myöhemmin on perustettu valtion teollisuuskoulu Ouluun, yksityiset teollisuuskoulut Poriin ja Varkauteen sekä sahateollisuuskoulu Viipuriin. Vuonna 1912 alkoi toimintansa valtion omistama suomalainen Tampereen Teknillinen Opisto ja v. 1916 yksityinen ruotsinkielinen teknillinen opisto Tekniska Läroverket Helsingissä.

25. XI. 1885 annetulla asetuksella muutettiin sunnuntai-koulut alemmiksi käsityöläiskouluiksi ja iltakoulut yleemmiksi käsityöläiskouluiksi, jota paitsi niiden ohjelmat muutettiin entistä paremmin ammattilaisten tarpeita vastaaviksi. Tähän oli sitäkin enemmän syytä, kun kansakoululaitos oli jo alkanut vaikuttaa kaupungeissa ja alkeisopetuksen antaminen luonnostaan siirtyi kansakoulujen tehtäväksi. Tässä asetuksessa otettiin ensi kerran käytäntöön nytkin vielä voimassaoleva valtioavun laskuperuste, valtio kun otti suorittaakseen puolet johtajan ja opettajain palkoista ja muut menot suoritti asianomainen kaupunki. — Tätä ennen oli valtio antanut vain määräsunnan vuodessa kullekin koululle.

Huomattakoon, että tässä asetuksessa ensi kerran mainitaan, että kouluihin otetaan naispuolisiakin oppilaita.

Jo tammikuussa 1871 oli Helsingissä alkanut toimintansa yksityinen veistokoulu, josta aikaa myöten kehittyi johtava tekijä alallaan. Se oli Taideteollisuuskeskuskoulun ensimmäinen.

mäinen alku, jonka kannattamista varten v. 1875 Suomen Taideteollisuusyhdistys alkuaan perustettiin. Tämä koulu toimi alussa yhdistyksen kannatuksella, mutta pian sille saatiin valtiolta ja kaupungilta avustusta, aluksi vuodeksi kerrallaan, mutta myöhemmin tuli avustus pysyväiseksi. Vuoden 1885 asetukseen otettiin määräys, että niin kauan kuin Taideteollisuusyhdistys ylläpitää kouluansa, on sitä pidettävä maan taideteollisuuden »pääkouluna» (keskuskouluna), ja sille myönnetään avustusta valtion varoista. Avustuksen saantiin oli liitetty ehtoja, mm. että koulussa järjestetään käsityöläiskoulujen opettajille kurseja, ja koulun tulee valmistaa käsityöläiskoulujen opetusvälineitä.

Vuosisadan taite muodostui taitekohdaksi myöskin ammattikoulujen kehityksessä. 12. IX. 1900 annettiin nimittäin käsityöläiskouluista uusi asetus, jossa mm. säädettiin, että jos koulussa opetetaan käytännöllistä ammattityötä, annetaan sille valtion varoista lisäavustusta (opettajain palkkauksen lisäksi) työnopetuskustannusten korvaamiseksi. Tämän perusteella muodostui uusi koulumuoto ns. valmistavat ammattikoulut, erikseen pojille ja tytöille. Ensimmäinen tällainen koulu oli jo edellisenä syksynä perustettu Helsinkiin, mutta kesti kuitenkin kauan, ennenkuin niitä alettiin enemmän perustaa maan muihin kaupunkeihin. Myös tytöille perustettiin valmistavia ammattikouluja, ensimmäinen Helsinkiin 1905, sitten muutamiin muihin kaupunkeihin ja pariin teollisuuskeskukseen. Nyt niitä on toiminnassa yhteensä toistakymmentä, niistä pari sekä poikia että tyttöjä varten, loput joko toisille tahi toisille.

Tämän vuosisadan teollisuuden nousu ei voinut olla vaikuttamatta ammattiopetukseenkin. Sitä mukaa kuin ammattitaitoisen työväen tarve kasvoi, lisääntyi myöskin ammattiopetuksen tarve, ja se vaati yhä uusia kehitysmahdollisuuksia. Kauan eivät vuoden 1900 asetuksen määräykset voineet vastata ammattiopetuksen tarpeita, vaan oli pakko taas ruveta suunnittelemaan parannuksia siihen. Suuremman joustavuuden vuoksi annettiin 2. III. 1920 kokonaista

neljä eri asetusta, jotka kukin koskivat eri koulumuotoja. Nämä olivat: asetus yleisistä ammatilaiskouluista, joiksi käsityöläiskoulut siinä nimitettiin, asetus ammatteihin valmistavista kouluista, asetus ammattioppilaskouluista ja asetus työnjohtajakouluista. Ammattioppilaskoulu oli uusi koulumuoto, jollaisen ensiksi perusti Kone- ja Silta Oy. v. 1919 ja sen jälkeen useat muut teollisuuslaitokset ammattioppilaittensa kasvatusta varten. Myös Valtionrautatiet ovat perustaneet ammattioppilaskouluja konepajojensa yhteyteen, niistä ensimmäisen Helsinkiin 1921. Erikoisia ammattioppilaskouluja on perustettu muutamia ammatteja varten, niistä mainittakoon maalarien, vaatturien, parturien ym. Kirjapainokoulu työskentelee siten, että oppilaat ovat päivän viikossa koulussa ja muun ajan työssä jossakin kirjapainossa.

Kaikista muista eroava oppilaitos on Ammattienedistämislaitos, joka alkoi toimintansa v. 1923, oltuaan monenmoisten suunnittelujen alaisena vuosikymmeniä. Se ei ole mikään koulu, sanan varsinaisessa merkityksessä, eikä edusta mitään määrättyä ammattialaa, vaan se toimii järjestäen pitempiä ja lyhyempiä kursseja mitä erilaisimmilta aloilta, sekä Helsingissä että muualla, julkaisee ammattikirjallisuutta jne. Se on muodostettu säätiöksi, jonka hallintoneuvoston valitsevat erinäiset taloudelliset järjestöt, teknillinen korkeakoulu, Yliopiston maatalousmetsätieteellinen tiedekunta ja Helsingin kaupunki.

Näiden, nykyään amatillisiksi nimitettävien koulujen ohella on toiminnassa vielä suurempi joukko toisennimisiä, mutta samaan päämäärään tähtääviä oppilaitoksia. Niitä nimitetään kotiteollisuuskouluiksi ja niiden tarkoituksena on naisten ja miesten käsityötaidon lisääminen. Ensimmäinen tunnettu tällainen koulu oli Turun kutoma- ja ompelukoulu, joka perustettiin jo 1821. Joensuun naiskotiteollisuuskoulu perustettiin 1867. Ensimmäinen miesten koulu oli nykyinen Haukiputaan mieskotiteollisuuskoulu, joka perustettiin 1881 Oulussa, missä se toimi 30 vuotta. Sen jälkeen

se toimi osittain Haukiputaalla ja Limingassa, kunnes se 1919 lopullisesti sijoitettiin Haukiputaalle. Kiinteistä kotiteollisuuskouluista useimmat ovat perustetut 1880—1900 välisenä aikana. Jo nälkävuosina, alkaen 1867 perustettiin maahan lukuisia k i e r t ä v i ä kotiteollisuuskouluja, joiden tarkoituksena oli lieventää hätää, opettamalla kansalle käsi-työtaitoa. — Kotiteollisuuskouluja omistavat kotiteollisuusyhdistykset, maanviljelysseurat ja kunnat, ja ne ovat maataloushallituksen valvonnan alaisia.

Ammattikouluiksi voisi nimittää myöskin niitä kouluja, joissa annetaan ammattiopetusta kaupan, merenkulun, maatalouden ja monen muun elinkeinon alalta. Niiden kaikkien historian selostaminen ei kuitenkaan mahtuisi tämän suppean kirjoituksen puitteisiin, vaan vaatisi jokainen näistä oman lukunsa.

Ammattikoulujen historia on jo pitkä ja monipuolinen. Se on suurimmaksi osaksi vielä tutkimatta ja selvittämättä. Tähän lyhyeen esitykseen on mahtunut ainoastaan kaikkein tärkeimmät käänteet tästä historiasta, mutta varsinainen sisältö — esityksen mehu — on vielä poissa. Sen aikaansaaminen on vielä vuosien työn takana, mutta kun se työ kerran tehdään, niin se on osoittava Suomen kansalle, että se ammatillinen ja teknillinen taso, jolla nyt ollaan, on pitkän kehityksen ja suurien ponnistusten tulos.